Ч. 25 Середа 2 (14) лютого 1894. Рік IV.

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жадане і за зложенем оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Передплата у Львові в Адміністрациї „Ґазети Львівскої“ і в ц. к. Староствах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року зр. 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року зр. 2·70
на чверть року зр. 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр

Сойм краєвий.

На послїдних засїданях Сойму ухвалено отсї важнїйші справи:

Ухвалено внесенє комісиї правничої, щоби правительство як найскорше предложило до конституцийного трактованя проєкт закона о належитостях, систематично оброблений, ухиляючий всї обовязуючі тепер закони і приписи о стемплях і належитостях, увзглядняючий при тім потребу пільги для населеня і щоби постанови правні були простїйші. — Ухвалено внесенє комісиї шкільної, залагоджуюче внесенє пос. Ст. Баденїого що-до зміни законів о коштах заснованя і удержуваня шкіл народних та о фондах шкільних, увзгляднюючи всї проєктовані ґр. Баденїм зміни.

Ухвалено внесеня комісиї буджетової: в справі зміни статута урядників манїпуляцийних при Видїлї краєвім; в справі підвисшеня платнї учителїв столярства і токарства при мужескій школї видїловій в Сокали до 700 зр. річно; в справі признаня квоти 22.500 зр. на внутрішну обставу в заведеню поліжничім у Львові.

В справі підпираня управи льну ухвалено після внесеня комісиї господарства краєвого — на стипендиї для тих, що мають образуватись на інструкторів управи льну на 1894 р. квоту 1000 зр.

В справі устроєня курсів рільничих при школах народних ухвалено: Уповажняє ся кр. Раду шкільну ужити 1000 зр. на стипендиї для образованя учителїв господарства сїльского при школах народних. Приймає ся до відомости проєкт засад устроєня курсів рільничих при школах народних. Поручає ся Видїлови краєвому війти в переговори з правительством що-до участи державного скарбу в коштах устроєня і підпираня курсів.

На 19. засїданю Сойму стало на порядку дневнім справозданє комісиї буджетової о внесеню пос. Торосевича що-до удїленя субвенциї 3.000 зр. на місиї католицкі. Комісия вносила: На місиї католицкі призначує ся суму 3.000 зр. одноразово на 1894 р. до розпорядимости Видїлу краєвого в порозуміню з конснсторами римо- і греко-католицкими. — Пос. Окуневский домагав ся, щоби тої субвенциї не призначувано на місиї, але на школи. — Пос. О. Ковальский зазначив, що попередний бесїдник зачав поважно, але перейшов опісля на згадки, котрі виходять.... поза інтерес народу руского і Монархії. Кождий посол, люблячий щиро свій нарід, єсть переконаний, що місиї суть дуже потрібні. Властиво повинні би поносити кошти ті, що користають з місий, але серед теперішної бідноти єсть то дуже трудно. В другім рядї повинна би ініциятива виходити від приватних людий, але й то трудно серед теперішних обставин. Треба отже пукати до скарбу краєвого — до того маємо повне право, бо нарід уморальнює ся. Бесїдник наводив один факт, де місия викликала як найлїпші наслїдки. Наконець заявив бесїдник, що буде голосувати за внесенями комісиї. — Пос. ґр. Ст. Баденї признавав хосенність місий, але був того погляду, що місиї не суть справою, котру би треба субвенционувати; треба їх лишити ініциятиві духовеньства. Але бесїдник не може стояти і на становищи пос. Окуневского. Ми бажаємо — казав бесїдник — щоби просьвіта помагала церкві, а ті институциї підпомагали школу. Місиї не шкодять школї, а що-до справи народної, то пос. Окуневский повинен мати то на оцї, що о субвенциї буде рішати Впреосв. Митрополит.

Є. Ексц. Впреосв. Митрополит Сембратович зазначив, що минувшого року не міг згодити ся з мотивами пос. Торосевича; нинї мотиви змінені і бесїдник буде голосувати за его внесенем. Пос. Окуневскому зробив Впреосв. Митрополит закид, що він виступив в своїй бесїдї против церкви, бо місиї суть точно звязані з церквою. Впрочім відповів на то пос. о. Ковальский згідно з інтенциями духовеньства. Бесїдник заявив дальше в імени руского народу, що нарід той бажає місий і вірить в їх успішність.—Пос. Кулачковский виступив против того видатку яко злишного і доказував, що не будуть то місиї „католицкі“, але „полїтичні.“ — Пос. Ст. Дїдушицкий полемізував з послами Окуневским і Кулачковским і сказав, що по заявленю Впреосьв. Митрополита Сойм повинен однодушно приняти внесеня комісиї. — Опісля промавляв ще Впреосв. Митрополит відповідаючи на закиди пос. Кулачковского і пос. Романчук, котрий сказав, що не буде вдавати ся в то, чи місиї потрібні чи нї, та чи Василияне відповідають своїй цїли, але запитає, чи Василияне і взагалї ордени відправляючі місиї подали петицию о запомогу. Они не подали і длятого не знати, чи они жадають запомоги. Друга квестия: чи субвенционованє місий належить до Сойму, гадає що нї: Сойм має инші цїли а священики инші, бо-ж Сойм не дає ніяких запомог на будову церков. З тих мотивів противний удїленю субвенциї.

По промовах пос. Окуневского і справозданю пос. К. Стадницкого ухвалено наконець внесенє комісиї; голосували против него лиш сьвітскі посли рускі.

Ухвалено опісля без дискусиї 10.000 зр. на закупно рисунків по Матейцї і 300 зр. річ-

3)

По мехіканьскій верховинї.

(Після записок дра Пашого, Вартеґґа і др.)

I.

Веракруц і его околицї. — Місто Веракруц, порядки в нїм і его санїтарна полїция. — Форт Ульоа і его каземати. — Ярмарок в Мірадорі. — Гватуско і его околиця. — Вулькан Оріцаба і плянтациї кави при его сподї.— Місто Оріцаба.

Вже добре було смеркло ся, коли ми приїхали до місточка Гватуско. Місцевість се невеличка, бо має всего лиш около 5000 мешканцїв, і належить до партіда (повіту) Кордоби, а округа Оріцаба. В місті сьвітили ся вже ліхтарнї, завішені посеред улиці на шнурах, перетягнених від одного дому до другого. Годї нам було шукати так пізною порою знакомих і длятого постановили ми переночувати в гостинници. Наш провідник завів нас до найпершої гостинницї в місті, до якогось низького, чотирогранного, брудного будинку, а коли ми тут не хотїли оставатись, сказав нам, що то найперша гостинниця, бо в цїлім місті нема ніякої другої.

Ми зайшли отже до гостинницї. Бородатий дїдусь, господар гостинницї, повитав нас сердечно і завів мене і мого товариша до найлїпшої своєї комнати, чотирограної діри без вікон, до котрої не заходить нї сьвітло сонця, нї місяця, скоро замкнені тяжкі, зелїзні двері від неї. Попід стїну стояли тут дві постелї з натягненого на рами полотна, дальше два стільцї, якась скриня, а на ній миска до умиваня і фляшка з водою — от і вся обстанова гостинної комнати. Наш погонич ослів, дон Антонїо — тут, бачите, навіть погоничеви кажуть „пан“ або з іспаньска „дон“ — закватирував ся таки зараз зі всїма сїдлами та своїми пахучими чоботами до нашої комнати, а коли я, хотячи позбути ся его, сказав єму, що не буде де спати, бо обі постелї занятї, відповів він, що не потребує великої вигоди, бо переспить ся таки на земли. Аж при помочи господаря удалось нам переконати дон Антонїя, що для него нема тут місця і господар визначив для него другу комнату. Оглянувши наші постелї, чи де під ними не криють ся скорпіони, полягали ми спати.

На другий день приглянули ся ми близше нашій резиденциї. Був то великий мурований будинок з квадратовим подвірєм і виступаючим далеко на подвіре плоским дахом, опертим на стовпах. На зроблене тим способом підсїнє виходили двері зі всїх гостинних комнат. На сїм підсїню ночують звичайно Індияне, що приїздять з сусїдних сїл до міста. Місточко само не має в собі нїчого цїкавого, кілька мурованих домів та дрантивих буд індияньских — от і цїле місто. Але за то тут дуже великий рух підчас збірки кави, бо доокола міста повно красних плянтаций і звідси вивозять каву міхами на мулах до недалекої стациї зелїзничої Фортін, положеної межи Оріцабою а Кордобою. Крім того суть просторі поля, засїяні кукурузою і засаджені тютюном. Одно, що тут красне, то дикоромантична околиця, повна дебр і ярів, височезних скал і бистрих потоків, що перепливають непроходимі пралїси.

По 10 годинах томлячої їзди дістали ся ми наконець до „гациєнди“ (хутору) нашого доброго знакомого, п. К., Швайцара з роду. Випочавши собі один день, вибрали ся ми оглядати его взірцеве господарство. Нам аж дивно стало, що п. К. лиш рідко проживає серед сего справдїшного раю, а більшу часть перебуває в недалекім місті Оріцаба. Чи-ж можна представити собі красше місце як отсе: хороший, вигідний домок з холодним підсїнем а доокола него прекрасний огород, повен всїляких ростин, садовини і пречудних цьвітів; поза огородами тягнесь величезний пралїс, а за ним гори, серед котрих виднїєсь величавий вулькан Оріцаба. Дивно, кажу, стає, як може чоловік, що має такий прехороший кусень землї, полюбити нужденні улицї міста. В сїм здоровім клїматї удає ся, бачите, все: помаранчі, цитрини

ної запомоги для вдовиці по Маркияні Шашкевичу.

З руских товариств.

Загально звістно, що вправи тїлесні дуже користно дїлають на здоровлє й сили чоловіка. Тому-то вже старинні Греки і Римляне вправи ті плекали і вважали їх дуже важним підготовленєм до служби военної. В нинїшних часах нема нї одного пароду просвіченого, котрий би не плекав вправ тїлесних; у всїх подибуємо товариства ґімнастичні. Тому й наша Русь загадала заснувати у себе ґімнастичне товариство сокільне, а перші загальні збори відбули ся сеї недїлї.

Перший руский „Сокіл" у Львові має дотепер 116 членів. О скілько знаємо, єсть гадка засновати такі товариства також в Самборі, Чорткові, Яворові, Шклї і Рогатинї. На основі статута Сокола можуть рускі „Соколи" засновуватись також і на Буковинї, тож надїємо ся, що вскорі почуємо о заснованю „Соколів" також і в тім краю.

Товариства сокільні, що заснують ся по більших містах і місточках, повинні старати ся о засноване таких товариств по селах. А се не так тяжка справа, бо такі товариства можуть також сповняти службу сторожи огневої, отже без сумнїву в кождій громадї найде ся кількох охочих молодих людий, котрі схотять вступити в члени, а найдуть ся і вислужені вояки, що можуть вчити початків ґімнастики, старші-ж люди і громади, коли побачать хосен з товариства, охотно причинять ся малими лептами і поможуть товариству придбати собі прибори ґімнастичні і пожарні. З часом, коли львівский Сокіл і Соколи по більших містах будуть мати вправнїйших учителїв, обзнакомлених з методою і системом сокільним, будуть могли сїльскі Соколи посилати спосібнїйших ґімнастиків на курси учительскі.

Так отже перші загальні збори руского Сокола відбули ся 11 с. м. в салї Руской Бесїди у Львові. Зібраних повитав п. Василь Нагірний.

„Ми зійшли ся нинї тут — сказав він між иншими — щоби заснувати товариство ґімнастичне руске під назвою „Сокіл" і тим поступити о один крок наперед на поли культурного розвою нашого. Гадка заснованя сего товариства повстала ще в р. 1892 по повороті з прагскої вистави і статут виготовлено ще в 1892 р. однак краєве правительство звертало єго кілька разів будь до доповненя, будь до зміни поодиноких параграфів, поки вкінци дістав ся наш статут до Мінїстерства справ внутрішних, котре рескриптом з 28 липня 1893 р. до ч. 18026 приняло єго до відомости. Та проволока в заснованю товариства була о стілько користна, що комітет був спонуканий втягнути до орґанїзациї сокільської і Буковину.

Вагу організациї товариств ґімнастичних давно уже зрозуміли народи західної Европи і перевели еї в житє в найменших дрібничках як в школах, так примінили еї також до ужитку старших. Приміром в Швайцариї не знайдете одного місточка анї одного села, де би не було такого товариства, як також товариства сьпівацкого. Ми троха припізнились, бо доперва приглянувшись ческим „Соколам", постановили і собі взятись до сего дїла і справедливо сказати можемо, що се дотепер одинока користь з поїздки нашої в Прагу на виставу. Я був би несправедливим, коли би я не зазначив тут заслуги п. Володимира Лаврівского коло заснованя сего товариства, виготовленєм статута і поборенєм ріжних противностий".

Відтак ставили члени ріжні внесеня, зпоміж котрих важнїйші ті: П. Ом. Левіцкий радив, кого за учителя товариства взяти (двох львівских учителїв ґімнастики), як салю роздобути; звідки гроший взяти і т. п. — П. Л. Рожаньский говорив про значінє сокільских товариств по селах, котрих головна цїль: орґанїзация мас. Закид, мов би закладанє таких товариств по селах було неможливе, просто не має підстави. Він сам розмовляв з селянами і пересьвідчив ся, що они готові приступати до закладин сокільских товариств, лиш треба представити користи, які товариство може принести. Попри огневу сторожу найлїпшим мотивом єсть то, що сїльский хлопець може найти тут підготовлєнє до войскової служби, навчить ся войскового ладу і в той спосіб, прийшовши до войска, вже не буде виставлений на прикрости в початках служби. Бесїдник поставив внесенє, щоби видїл займив ся ревно закладанєм сокільских товариств по селах і місточках. — П. Нестор Пшепюрский звернув увагу на се, що до Сокола повинні належати не лиш молоді але й старші люди і женщини. П. Лаврівский ставив внесенє, щоби видїл старав ся о засноване оркестри.

До видїлу „Сокола" вибрані: В. Нагірний головою, а інжінер Голейко і лїтоґраф Андрейчин заступниками голови. В склад старшини увійшли пп.: В. Лаврівский пенс. комісар, Ів. Белей редактор, Грепяк друкар, Масляк правник, Францук ґімн. учитель, Фр. Ковальский студ. ветеринариї, Шевчук друкар, др. Ом. Калитовский проф. ґімназиї, Хойнацкий управитель книгарнї, Перун урядник дирекциї скарбу, др. А. Кос адвокат, Стадниченко кафляр, Венгринович урядник краєвого Видїлу, Білик студ. фільософії, Лепкий студ. філ., Заньков кандидат адвокацкий, Ганинчак студ. прав і др. Мик. Шухевич кандидат адвокатский. Заступниками старшини вибрані пп.: Коцовский учит. ґімн., Любомир Рожаньский студ. прав, Колодницкий учит. ґімн. і Скородиньский урядник „Просьвіти". — Наставниками вправ вибрані пп.: Ом. Левицкий учитель, Михайло Гамота технїк і Евґ. Спожарский переплетник. — Вкінци до комісиї контрольної вибрані пп.: учитель Врецьона, столяр Василиця і урядник „Днїстра" Рихвицкий.

Перегляд полїтичний.

З Відня доносять, що зараз по зібраню ся послів на засїданя Ради державної відбуде ся конференция кабінету з президиєю палати послів і предсїдателями клюбів в справі уложеня проґрами на цїлу сесию, котра потягне ся мабуть аж до кінця мая.

В процесї „Омлядіни" в Празї прийшло вчера до великого заколоту викликаного тим, що в сали розправ явило ся підчас розправи 12 узброєних полїциянів. Оборонцї обжалованих зрекли ся оборони, а мужі довіря вийшли з салї. Розправу відложено до нинї. — В соймі інтерпелювали Молодочехи правительство в сій справі.

Руский центральний комітет виборчий поставив кандидатуру пос. Александра Барвіньского на посла з Брідщини до Сойму краєвого.

В Парижи був вчера новий замах дінамітовий. Якийсь молодий чоловік кинув бомбу в каварни, а та експльодуючи зранила 10 людий і убила одного. Злочинець пустив ся втїкати і стріляв до людий здоганяючих єго та поранив кількох, аж наконець зарубаний шаблею в лице піддав ся.

Новинки.

Львів дня 13 лютого.

— **Страшна мати.** Перед львівским трибуналом ставала сими днями Юлія Врублевска, 33-лїтна зарібниця з Брухович, обжалована о то, що убила свого сина Івана, котрий мав уже півтора року. Було се 21 листопада м. р. Врублевска служила у Бернацких в Бруховичах. Бернацкі того дня пішли до Львова, а Врублевска пішла з сином до стайнї, перевязала єму шию шматою і повісила єго на гачку. Дитина не кричала, тілько тріпала руками, а вкінци посинїла. Тогди мати погласкала єго по голові, замкнула стайню і пішла собі. Лїсом дійшла до Голоска і ту у знакомого заночувала. На другий день зголосила ся до по-

---

лїмони, мандарини, всїлякого рода пальми, ананаси, дерево хлїбове, маслове і хінове, всїлякого рода корінє і цьвіти, яких у нас навіть найбільші теплїні не всилї виплекати. Але найбільшою гордостию нашого господаря були єго просторі плянтациї кави, що, повні зелених та червоних ягід, обіцювали богате жниво.

Дерево кавове вимагає грубої верстви дуже урожайної земли і длятого удає ся найлїпше на спадах вульканїчних гір, де, як в сих сторонах, червонавий, богатий в зелїзо гумус лежить більше як на метер грубою верствою і де серед тїнистих пралїсів назбирало ся в нїм через сотки лїт богато урожайної сили. Длятого то уживають під нові плянтациї кави по найбільшій части корчунки з праслїв, але при корчованю лїса лишають місцями розлогі дерева, щоби они отїняли плянтациї, бо молоденькі, кавові дерева мають то до себе, що їх делїкатне корінє не іде глубоко в землю, лиш стелить ся в нїй попад верх і не видержує великої спеки. Звичайно сіють тут зерно кави на окремих грядках, а скоро оно посходить, то пересаджують молоденькі ростинки в тїнисті шкілки деревцеві, де они при добрім догляді ростуть ще другий або й третий рік. Аж коли они вже сильно розвинули ся, виймають їх осторожно враз з землею і пересаджують на місце, призначене під нову плянтацию; тут садять деревце на півтора метра далеко одно від другого по 75 штук в однім ряді. По кілька таких рядів творять окремі помірки, відділені дорогами, широкими на 2 або 3 метри. Щоби молоді деревця мали достаточно тїни, то садять ще що другий або третий ряд банани, котрі пускають на вершках дуже скоро величезнє листє і хоронять відтак молоді деревця кави від спеки. Банани ті родять таку масу овочів, що люди аж не знають, що з ними робити; овочі ті длятого так дешеві, що за пару крейцарів можна їх купити цїлу фіру.

Вже в другім роцї по пересадженю зачинають молоді деревця кави, що ще подобають більше на корчі, родити по кілька ягід, а від третого року родять вже добре навіть через 10 і більше лїт, після того, як який ґрунт і як коло них ходять. Коло Кордоби видає одно дерево пересїчно трохи більше як пів фунта, але в инших сторонах, де суть більші плянтациї і де в них росте більше тїнистих дерев, рахують на одно дерево фунт або і два видатку та кажуть, що дерева держать ся тут навіть значно довше. Щоби видаток був добрий, треба коло плянтаций кавових добре ходити, вичищувати всякі буряни, а дерева від часу до часу підтинати. В тім лиш біда, що як в цїлім Мехіку так і тут мало сил робочих і за робітника дуже трудно.

Жниво розпочинає ся звичайно в жовтни, тогди зачинають зривати з дерева перші спілі ягоди; але головне жниво припадає аж на грудень і тягне ся відтак аж до кінця марта. В Порторіко і Венецуелї доспівають ягоди кавові скорше і жниво буває звичайно коротше. Перше жниво не дає ще зовсїм доспілих ягід і длятого трудно з них видобути зерно. Ягода кави, коли доспіла, єсть мясиста, червона, блискуча і зовсїм подібна до дереню. Ягоди не мають хвостиків і сидять на молодих галузках купками по пять до сїм в кутиках гладких, вічно зелених листків. Зерно з ягід вибирає ся ще й нинї на давний спосіб, уживаний Індиянами: ягоди висипають ся на широкі мати, розстелені перед хатами, і сушать ся на сонци, а відтак опихають ся або в великих діжках або бамбусових ступах; опихану каву опалають опісля, а грубшу лупину, котру вітер не забирає, змітають мітелками. В нових, лїпше устроєних гациєндах, сушать на сонци лиш першу збірку; сушенє тягне ся майже через чотири недїлї, а каву розгортає ся правильно що дня. Так висушену каву лущить ся відтак і чистить ся машинами. Головну збірку відсилають відразу до млинів кавових, де еї обмелюють, значить ся, витискають зерно валками з мясистих ягід, а відтак спускають єго до великих, мурованих долівок і наливають до него води, в котрій оно через 12 годин кисне; через то відділює ся від зерна послїдна крихта мяса і слизу, яка ще держала ся на нїм та відстає насїнна плївка. Так вимите зерно сушить ся ще раз на сонци або в окремих до того сушарнях, очищує ся до послїдка з насїнної плївки

лиції. В суді казала страшна мати, що Бернацкі зле обходили ся з еї дитиною і катували, а коли ще й еї, Юлію, хотіли вигнати зі служби, она рішила ся і дитину і себе позбавити житя. Тимчасом сьвідки зізнали, що Бернацкі обходили ся добре з хлопцем і нераз боронили его перед нападами лютої матери. Суд засудив Врублевску на смерть на шибениці.

— **Виеміґрувало до Америки** в січни с. р. на Осьвітим і Щакову 133 осіб, завернено з дороги 22, повернуло з Америки 278. З Буковини вийшло 3, повернуло 7; з Угорщини вивандрувало і вернуло по 16. Найбільше еміґрантів (21) припадае на повіт коросненьский, а найбільше вернуло до повітів горлицкого і ялиского (по 16).

— **Жертвою обманьства** став сими днями анґльо-австрийский банк у Відни. В згаданім банку мала біжучий рахунок фірма А. Рак і спілка. Від тої фірми одержав згаданий банк візване, щоби вислав зараз 4000 зр. під адресою інжінера Лянґа до Прешбурґа. Жадане виповнено, а рівночасно повідомив банк фірму о висилці гроший. Однако показало ся, що фірма Л. Рак не жадала ніяких гроший і що візване було підроблене. Телеґрама, остерігаюча уряд почтовий в Прешбурзї перед виплатою гроший мнимому Лянґови, наспіла за пізно. За зловлене обманця визначено 200 зр. нагороди. Обманець утік був з першу до Відня, а звідси до Триесту. З Триесту вернув до Градця і тут его увязнено.

— **Добрий муж.** Дня 8 лютого повісила ся в стодолі в саме полудне селянка Мариська Небор, жінка господаря в Стрілисках старих Михайла Небора. Самоубійниця числила 35 літ, а причиною нещастя було лихе обходжене еї мужа. В роспуці наложила на себе руки. Коли Небор побачив, що жінка висить та ще живе, побіг, замість еї ратувати, по сусїдів, а коли тоті прибігли і радили ему, щоби еї відтяв, відповів коротко: „нехай висить, коли повісила ся."

— **Наслїдник болгарского престола** одержав імя по першім християньскім володітелю Болгарии Борисї, котрий, приймивши в р. 864 хрещене прибрав імя Михайла. Був се властивий оснуватель болгарскої держави. В роцї 888 Борис-Михайло усунув ся до монастиря, віддавши свою власть синови Володимирови. Однако, коли Володимир, яко поганин, переслїдував християн і допускав ся великих жорстокостий, скинув его старий Борис з престола а посадив на нїм молодшого сина Симеона, котрий відтак став одним з наймогучійших царів болгарских. Борис помер 2 мая 906 року і зачислений до сьвятих. — Теперішний наслїдник болгарский есть перший, що уродив ся від часу упадку болгарскої держави. Болгария упала за царя Шишмана III, котрого Турки забрали до неволї 1 липня 1393 р. і замкнули до вязниці в Пловдиві, де він помер около 1396 року. З двох его синів, котрі уродили ся в Тирнові, старший Александер, увязнений Турками перейшов на іслам; молодший Фрудшин боров ся против Турків в мадярскім войску, але відтак зник без слїду. Се були послїдні наслїдники престола, що породили ся в Болгарии. Пять столітий ділить їх від Бориса Кобургского. — Син першого князя нової Болгариї Александра Баттенберґа, уродженний перед кількома лїтами в Градци, одержав також болгарске імя Асена т. е. Александра.

— **Хитра видумка.** В Лондонї повстало товариство обезпечуваня — паннів. Як котра панна боїть ся, що не вийде замуж, то асекурує ся в в тім товаристві так, що в 40-ім роцї житя дістае таку суму, яку хотїла і за яку розуміе ся платила вкладки. Єсли-ж котра панна до 40-ого року вийде за муж, то еї вкладки пропадають, але за то мае она для потїхи „чоловіка". Хитро обдумане, бо котра панна не рада би обезпечитись, а ще скорше вийти за муж? Сяк, чи так, а товариство зискує.

† Посмертні вісти.

Др. Теофиль Мандичевский, емеритований ц. к. радник Намістництва помер нинї рано на запалене легких. Покійник був в послїдних часах предсїдателем комітету для будови руского театру і занимав ся дуже ревно сею справою. Вічна ему память!

Господарство промисл і торговля

Товари корінні.

(Дальше)*)

Переховуване кави. Сира кава (так само як і палена) втягае в себе досить сильно вогкість і запах инших сильно пахучих товарів, тратить через то свій питомий запах і смак, та стаесь гіршою. Від вогкости тратить кава не лиш запах і смак, але також барву і полиск. Сиру каву треба длятого переховувати в сухім і продувнім місци, здалека від всяких сильно пахучих товарів як: перець, гвоздики, цинамон і т. п. За то кава, переховувана в холоднім, сухім, продувнім і темнім місци держить ся добре цїлими роками а навіть зискуе на доброті.

Ужиток кави. Крім на здоровий напиток і на лїк уживають кави ще так: Сирого зерна кави уживають иноді до крашеня цукру на зелено, до роблєня т. зв. зеленого люкру, котрим н. пр. люкрують тїсто на великодні сьвята. В тій цїли кидають відповідну скількість зерна до білка з яець, в котрім кава за кілька годин пускае зелену краску (о чім буде бесїда при фальшованю кави); той білок розбивае ся опісля з цукром на люкер. — Чорної, звареної кави уживають замість краски до мальованя на папери, котрому она надае кавової барви. — Виварєної кави т. зв. фусів уживають за домішку (фальшоване) до меленої кави, або роблять з неї брунатну, малярску фарбу переварюючи еї ще раз з содою і додаючи алуну. Також уживають сухих фусів до чищеня брунатно запущених підлог, а з домішкою подвійної скількости конюшини до тученя гусий і каплунів.

Занечищене і фальшоване кави. Кава, що приходить із сторін, де еї продукують, бувае звичайно досить занечищена; мае в собі богато потовченого і чорного зерна, грудок землї, камінців, трісок, лупин, пороху і т. п. То занечищене бувае иноді дуже значне і длятого повинен купець зважати на то, щоби присилана ему кава була чиста, аби він не платив відтак також за грудки і камінє. Але чим чистїйша кава, тим і більша еї вартість і ціна.

Фальшоване кави відбувае ся на великі розміри і на всїлякі способи. Фальшують еї вже на місци продукциї, фальшують гуртівники, фальшують наконець і несовістні купцї та крамарі. Треба тут однакож відріжнити фальшоване, шкідливе для здоровля від нешкідливого, а відтак і не звалювати всеї вини на самих продуцентів і купців. Такий, бачите, вже сьвіт, а радше богато на нїм таких людий, що хотять, щоби їх дурити: одні хотять того з дурноти, другі з простої примхи, а продуцент і купець змушені догоджувати тим людем. Суть люди, котрим н. пр. подобаесь лиш красна сино-зеленковата кава Цейльон; купець змушений держати на складї таку каву і жадае еї від продуцента. Що-ж мае робити продуцент, коли ему зародить ся зеленаво-жовта або сивозеленава кава? Щоби догодити купцеви, він змушений еї красити або, як то кажуть, апретувати. Можна сказати, що нема некрашеної кави. Возьміть з першої лїпшої сорти кави кілька зерен і вкиньте до білка, а за кілька годин побачите, що доокола кождого зерна зробить ся зелена обручка, котра, близше зерна, буде яснїйша, красно зелена а дальше темнїйша і нїби аж сина. Білок покаже нам, що кава закрашена краскою з ростин і чи она сильнїйше чи слабше закрашена, але з яких то ростин краска — того доходить ся в инший, хемічний спосіб. Бувае то звичайно нешкідлива здоровлю закраска з мішанини ростинних красок індиґа і куркуми. В Голяндиї красять сиру каву на жовтаво в той спосіб, що насамперед парять еї, а відтак додають окру; ту закраску дуже трудно розпізнати. В декотрих сторонах Німеччини подобае ся знов лїпше синяве зерно і его апретують в той спосіб, що до бочки кави дають дуже мілкого порошку з зелїза і доти обертають бочкою, відповідно до сеї роботи приладженою, доки аж кожде зерно не набере однакової краски. Шкідливим для здоровля есть крашене кави на зелено мішаниною берлиньскої синьої і хромової жовтої краски, дальше, крашене ґрішпаном і вітриолем міди (синим каменем). Коли каву намочити в воді і по годинї додати кілька капель амонїяку а вода стане сина, то знак, що кава закрашена ґрішпаном. Коли сиру каву напити міцним горячим оцтом і вложити до него чистий ніж, то коли кава була закрашена синим каменем, ніж стане червоно-рудий. На як великі розміри відбувае ся кращене кави можна з того спізнати, що недавно тому викрито в Петербурзї тайну фабрику, котра займала ся крашенем кави і мала до того 13 машин та давала роботу 30 робітникам.

(Дальше буде).

*) Гляди ч. 20 „Народ. Часопис".

ТЕЛЄҐРАМИ.

Градец 13 лютого. В соймі поставлено наглячe внесенe, щоби удати ся до міністерства просьвіти з просьбою, аби оно не замикало технїки.

Константинополь 13 лютого. Вибухла тут минувшого тиждня холєра, але вже ослабае; вчера занедужало лиш 6 людий а помер один чоловік. — Росийский амбасадор виїзджае на урльоп, поки що до Петербурга.

і сортує ся докладно на машинах після величини.

Машина до сортованя кави складае ся із подовгастої скринї, в котру сипле ся зерно. Звідтам спадае оно на метер широке, грубе полотно, натягнене на два валки, що стоять в косій площи против себе, один в горі, другий в долинї; валки ті обертають ся, а з ними й полотно в той спосіб, що іде з долини в гору. В двох місцях над тим полотном, висше і низше, суть ще дві листовки, від котрих ідуть гачики, загнені до гори, і сягають аж до полотна. Мале, кругле зерно спадае по полотнї поміж гачики аж на долину, а більше, плоске вертае з полотном в гору і спадае другим боком окремо. Коли-б більше зерно упало не плоским, але випуклим боком і сунуло ся в долину, то его зловлять гачики, перевернуть горі хребтом на плоску сторону і оно вертае до гори. Так очищену і розсортовану каву сиплють до міхів та вивозять на мулах в сьвіт.

Роботою в плянтациях займають ся тут виключно Індияне. Властитель плянтациї побудував їм тут хати, а радше колиби, в котрих они мимо доброго зарібку, жиють дуже біденько. Ми зайшли до одної такої колиби, в котрій жили дві індияньскі родини і ось що тут побачили: по серединї було огнище, виложене кількома рінякам, де звичайно варить ся їсти; в кутику стояла тиква, повна кукурудзи, а коло неї велика камінна плита і камінний валок до розтираня намоченої кукурудзи, а відтак ще й бляха, котру кладуть на грань і печуть на нїй коржі з тої кукурузи, звані тут „тортіляс" — от і цїле богатство індияньскої родини! А все-ж ті люде заробляють підчас жнива кави 5 до 6 долярів (12 до 15 зр.) на тиждень, а в иншій порі бодай яких три доляри; при тім і харч їх майже нїчого не коштує, бо кукурудза дуже дешева, а спілих бананів і помаранч можуть брати собі з плянтаций, кілько хотять. Де-ж они подівають гроші? — Що зароблять за тиждень, то пропють і прогуляють та програють в неділю в карти.

Лиш нерадо покидали ми гостинний дім нашого Швайцара, але нам хотїлось побачити зблизька недалекий вулькан і ми подякувавши за хлїб-сіль та за дві фляшки пива, які нам наш знакомий встромив ще до тайстри на дорогу, пустились третого дня досьвіта на Орізабу. Єсть то найвеличавійша гора на цїлій земли, а найвисша в цїлій північній Америцї, бо сягае добрих три чверти милї (5.450 метрів) в гору.

(Конець буде.)

За редакцию відповідае **Адам Креховецкий**.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.